

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ
ҲУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSC.03/10.12.2019.I.16.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

Қўлёзма ҳуқуқида
УДК: 336.2:(575.1)

БАЗАРОВ ХУРШИД МИРЗАЖАНОВИЧ

**ТАБИИЙ БОЙЛИКЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШДА СОЛИҚ
ТИЗИМИНИНГ ТАЪСИРЧАНЛИГИНИ ОШИРИШ ЙЎЛЛАРИ**

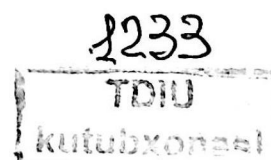
08.00.07 – “Молия, пул муомаласи ва кредит”

**Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини
олиш учун ёзилган**

ДИССЕРТАЦИЯ

Илмий раҳбар:
и.ф.д.(DSc), Нормурзаев Умид Холмурзаевич

Тошкент – 2023 йил

001
Б-21

МУНДАРИЖА

	КИРИШ	3
I БОБ.	ТАБИЙ БОЙЛИКЛАРДАН ФОЙДАЛАНГАНЛИК УЧУН СОЛИҚҚА ТОРТИШНИНГ ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ	14
1.1-§.	Табиий бойликлар ва улардан фойдаланиш учун мажбурий тўловларнинг ижтимоий-иқтисодий асослари.....	14
1.2-§.	Табиий бойликлардан фойдаланганлик учун солиққа тортишнинг илмий-назарий асослари.....	30
	Биринчи боб бўйича хулосалар	45
II БОБ.	ТАБИЙ БОЙЛИКЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШДА СОЛИҚ ТИЗИМИ АҲАМИЯТИ ВА УНИНГ ҲОЛАТИ ТАҲЛИЛИ	47
2.1-§.	Сув ресурсларини солиққа тортиш амалиётини таҳлили.....	47
2.2-§.	Ер ресурсларини солиққа тортиш механизмнинг таҳлили..	61
2.3-§.	Ер қабридан фойдаланганлик учун солиқни ундирish тартиби ва унинг таҳлили.....	78
	Иккинчи боб бўйича хулосалар	95
III БОБ.	ТАБИЙ БОЙЛИКЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШДА СОЛИҚ ТИЗИМИНИНГ ТАЪСИРЧАНЛИГИНИ ОШИРИШ МАСАЛАЛАРИ...	98
3.1-§.	Табиий бойликларни солиққа тортишнинг хориж тажрибаси.....	98
3.2-§.	Табиий бойликларни самарали фойдаланишда солиққа тортиш механизмларини такомиллаштириш йўналишлари	110
	Учинчи боб бўйича хулосалар	124
	ХУЛОСА	125
	ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	129
	ИЛОВАЛАР	

КИРИШ

(фалсафа доктори (PhD) диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Жаҳонда мамлакат иқтисодий тараққиётини белгиловчи муҳим стратегик табиий бойликлардан миллий иқтисодиёт манфаатлари йўлида мақсадли ва самарали фойдаланишга устуворлик берилиб, бу мақсадга эришишнинг молиявий инструментларидан кенг фойдаланишга алоҳида эътибор қаратилмоқда. “Жаҳон банки гуруҳининг маълумотига кўра, тоза энергия технологияларига ошиб бораётган талабни қондириш учун графит, литий ва кобальт сингари минераллар 2050 йилга келиб деярли 500 фоизга ошиши мумкин”¹. Дунё амалиётида табиий бойликлардан самарали фойдаланишни тартиблаш ва рағбатлантиришга қаратилган солиқ тизимининг муҳим ажралмас қисми бўлган солиқ сиёсатини такомиллаштириш масалаларининг долзарблиги ортиб бормоқда.

Жаҳонда глобал рақобатнинг кучайиб бориши шароитида табиий бойликлардан самарали фойдаланишда солиқ тизимининг таъсирчанлигини ошириш йўллари бўйича кўплаб илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда. Хусусан, табиий ресурслар учун тўловларнинг назарий ва амалий масалаларини ҳар томонлама ўрганиб чиқиш, мазкур соҳадаги амалдаги солиқ қонунчилигига ўзгартиришлар киритиш, табиий ва нарх рентасини тақсимлаш жараёнини таъминловчи барча турдаги тўловларни инвентаризациядан ўтказиш, солиқ ва солиқсиз тўловларни ажратиш, шунингдек, табиий ресурсларнинг айрим турлари бўйича солиққа тортиш тамойилларини ўзгартириш, мамлакат бюджет тизими даромадларида рента компонентини ошириш, қаттиқ фойдали қазилмаларни қазиб олиш ва экспортга йўналтирилган солиққа тортиш тизимини такомиллаштириш йўналишидаги илмий тадқиқотларга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

¹<https://pubdocs.worldbank.org/en/961711588875536384/Minerals-for-Climate-Action-The-Mineral-Intensity-of-the-Clean-Energy-Transition>